

Research Paper

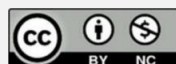
Explaining the Role of Tourism Entrepreneurship Development in Realizing the Dimensions of Resistance Economy (Case Study: the Villages of Galin District, Gilan-e-Gharb County)

Mashood Safari Aliakbari ^{*1} Masoumeh Ahmadvand ² Hossein Koravand ³

¹ Assistant of Professor Geography, Payame Noor University, Iran. (safarimasood@pnu.ac.ir)

² Master of Geography and Rural Planning, Payam Noor University, Tehran, Iran. (m.ahamadvand2010@yahoo.com)

³ Ph.D. student of sociology, social-rural development, Tehran University, Tehran, Iran. (h.koravand@ut.ac.ir)

© The Author(s)

Publisher: University of Mazandaran

10.22080/TMHR.2024.27026.1012

Keywords:

Entrepreneurship, tourism, resistance economy, rural development

Received:

December 12, 2023

Received in revised:

December 31, 2023

Accepted:

January 18, 2024

Available online:

February 20, 2024

Abstract

Context and Purpose: The purpose of the present research is to investigate the role of tourism entrepreneurship development in realizing economic dimensions of resistance in the villages of Galin village of Gilan-e-Gharb county.

Design/methodology/approach: The current research is applied in terms of purpose (type of use) and descriptive-analytical in terms of research method. The statistical population under study included all specialists, experts, and university professors in the field of tourism and entrepreneurship in Gilan-e-Gharb county. The number of samples equal to 125 people was determined based on the total census and available random sampling.

Findings: The results indicated that, in general, the development of rural tourism entrepreneurship has had a positive and significant impact on the resistance economy. Moreover, the development of rural tourism entrepreneurship has had a significant positive impact on other dimensions of the resistance economy such as knowledge management, the quality of the circuit, customization, and culture engineering. Based on this, the development of rural tourism entrepreneurship has had the greatest impact on knowledge management and the least impact on culture engineering.

Conclusions: In general, tourism entrepreneurship plays a role in the resistance economy and can have significant effects in its various dimensions.

Originality/value: The innovation of the research is that it has examined the relationship between tourism and resistance economy from a topical point of view, which has been less discussed in tourism research.

*Corresponding Author: Masuood Safari Aliakbari

Address: Payame Noor University

Email: safarimasood@pnu.ac.ir

Tel: 09188334868

Extended Abstract

1. Introduction

Today, the efforts of people in rural areas to achieve economic stability can be increased by using local entrepreneurs; because focusing on local economic resources through the development of local entrepreneurship is one of the methods of economic development in these areas. The village of Galin has many tourist attractions that are proportional to the population, and until now, its pristine tourist attractions have not been adequately exploited in the direction of local entrepreneurship development, and no coherent research has been done in this regard. The results of the research can be used in the direction of entrepreneurship development, improvement of conditions, economic development of the rural community, the realization of the goals of the resistance economy policies, thoughts about using the hidden internal capacities and relying on the tourism capabilities for economic development and entrepreneurship. Therefore, the most important issue of the current research is whether the development of tourism entrepreneurship is effective in realizing the economic dimensions of resistance in Galin village.

2. Research Methodology

The current research is applied research in terms of purpose (type of use) and descriptive-analytical in terms of research method. The statistical population included all specialists, experts, and university professors in the field of tourism and entrepreneurship in Gilan-e-Gharb county. The number of samples equal to 125 people was determined based on the total census and available random sampling.

3. Research Findings

The obtained results show that all the relationships between the research variables have been confirmed and, on this basis, and in general, the development of rural tourism entrepreneurship has had a positive and significant effect on the resistance economy. Moreover, it has a significant positive effect on other aspects of the resistance economy such as knowledge management, quality management, customization, and culture engineering. Based on this finding, the development of rural tourism entrepreneurship has had the greatest impact on knowledge management and the least impact on culture engineering.

The results obtained from the present research are in line with the results of Ramzannejad and Pourqioumi (2018), who have conducted a study on the local management of tourism entrepreneurship development to realize the resistance economy policies in the villages of Talesh city; the results show that the development of entrepreneurship in the tourism sector in the villages through local management and with the participation of the villagers, can create employment and income for the villagers and provide a market for rural products (agriculture, livestock, handicrafts, etc.). The findings are also consistent with the research results of Dobson et al. (2002), who conducted their study to design entrepreneurship activities and collect information about organizations, programs, and activities that support entrepreneurship in rural areas and concluded that four main factors are needed to revitalize the spirit of entrepreneurship in rural areas, including the creation of activities in accordance with the identified needs of the local

community; adequate production in accordance with the scale, local resources, and skills; focusing on entrepreneurship; and continuous learning through changing teachings.

4. Conclusion

In general, the development of rural tourism entrepreneurship has had a positive and significant impact on the resistance economy. Moreover, it has had a significant positive impact on other dimensions of the resistance economy such as knowledge management, the quality of the circuit, customization, and culture engineering. Based on this, the development of rural tourism entrepreneurship has had the greatest

impact on knowledge management and the least impact on culture engineering

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work

Conflict of Interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

The authors are grateful to all the persons for scientific consulting in this paper.

پژوهشی

تبیین نقش توسعه کارآفرینی گردشگری در تحقق ابعاد اقتصاد مقاومتی
(مطالعه موردی: روستاهای دهستان گلین، شهرستان گیلانغرب)مسعود صفری علی‌اکبری^{*۱} معصومه احمدوند^۲ حسین کوراوند^۳ ^۱ استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور، ایران. (safariimasood@pnu.ac.ir)^۲ کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (m.ahmadvand2010@yahoo.com)^۳ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی گرایش توسعه اجتماعی روستایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. (h.koravand@ut.ac.ir)

ناشر: دانشگاه مازندران

© نویسنده‌گان

10.22080/TMHR.2024.27026.1012

چکیده

زمینه و هدف: امروزه گردشگری روستایی نقش مهمی در توسعه اجتماعی- اقتصادی روستاها دارد و می‌تواند در استقلال اقتصادی و اقتصاد مقاومتی نقش ایفا کند. هدف از پژوهش حاضر بررسی نقش توسعه کارآفرینی گردشگری در تحقق ابعاد اقتصادی مقاومتی در روستاهای دهستان گلین شهرستان گیلانغرب می‌باشد.

روش‌شناسی: تحقیق حاضر از لحاظ هدف (نوع استفاده) یک تحقیق کاربردی و روش مورد استفاده در این تحقیق یک روش توصیفی - تحلیلی است. جامعه آماری مورد پژوهش در این تحقیق شامل کلیه متخصصین، کارشناسان و اساتید دانشگاهی مرتبط با گردشگری و کارآفرینی در سطح شهرستان گیلانغرب می‌باشد. تعداد نمونه برابر ۱۲۵ نفر بر اساس کل سرشماری و به شیوه تصادفی در دسترس تعیین شدند. ابزار گردآوری پرسش‌نامه بوده است. روایی پرسش‌نامه صوری بوده که به تأیید ۵ تن از اساتید دانشگاه رسیده است و پایایی آن نیز بر اساس آلفای کرونباخ به میزان ۰/۸۴ مورد تأیید واقع شده است. داده‌های گردآوری شده بر اساس تحلیل مسیر معادلات ساختاری با نرم‌افزار Smart PLS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: نتایج بیانگر آن بود که به‌طور کلی توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر اقتصاد مقاومتی تأثیر مثبت و معنادار داشته است و توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر سایر ابعاد اقتصاد مقاومتی تأثیر داشته، به گونه‌ای که توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر مدیریت دانش، توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر کیفیت‌مداری، توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر مناسب‌سازی، توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر مهندسی فرهنگ تأثیر مثبت و معنادار داشته است. بر اساس این، توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر مدیریت دانش بیشترین تأثیر و توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر مهندسی فرهنگ کم‌ترین تأثیر را داشته است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات: در مجموع کارآفرینی گردشگری در اقتصاد مقاومتی نقش دارد و می‌تواند اثرات قابل توجهی در ابعاد گوناگون آن داشته باشد.

نوآوری و اصالت: نوآوری پژوهش در این است که رابطه گردشگری و اقتصاد مقاومتی را از لحاظ موضوعی بررسی نموده که در تحقیقات گردشگری کم‌تر به این دیدگاه پرداخته شده است. همچنین از لحاظ روش‌شناسی نیز از مدل‌سازی استفاده شده است.

کلیدواژه‌ها:

کارآفرینی؛ گردشگری؛ اقتصاد مقاومتی؛ توسعه روستایی.

تاریخ دریافت:

۲۱ آذر ۱۴۰۲

تاریخ دریافت اصلاحات:

۱۰ دی ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۲۸ دی ۱۴۰۲

تاریخ انتشار:

۱ اسفند ۱۴۰۲

^{*} نویسنده مسؤول: مسعود صفری علی‌اکبری

آدرس: دانشگاه پیام‌نور

ایمیل: safarimasood@pnu.ac.ir

تلفن: ۰۹۱۸۸۳۳۴۸۶۸

۱ مقدمه

جمله ایجاد (اشتغال، نوآوری در فعالیت‌ها، رقابت-پذیری، حفظ محیط زیست) می‌شود (ورثول^۱، ۲۰۰۲: ۴). کارآفرینی در حال ظهور روستایی مستلزم شناخت و توجه به مناطق روستایی است تا بتواند نیازهای رو به رشد کارگران روستایی و ظرفیت روستا برای ایجاد واحدهای اقتصادی و پایدار را با کمک مؤسسات، افرادی که در زمینه توسعه روستایی فعالیت دارند و همچنین کارآفرینانی که می‌توانند با ایده‌ها و برنامه‌های خود استراتژی مناسبی را برای روستا داشته باشند و با مداخله خود فرآیند توسعه روستا را تسریع کنند (پال و شرما^۲، ۲۰۱۳: ۳۲۰).

در سال‌های اخیر بازسازی و توسعه روستایی به منظور پیشگیری از تبعات مهاجرت روستاییان به شهرها مورد توجه جدی سیاست‌گذاران قرار گرفته و راهکار توسعه کارآفرینی از طریق ترویج گردشگری روستایی نقش مهمی ایفا نموده است (کمال زی و همکاران، ۱۳۹۷). روستاها کانون‌های مولد هر جامعه‌ای محسوب می‌شوند و تصمیم‌سازان کلان باید با شناخت ظرفیت‌های روستایی، با راهبردهای مؤثر و جذاب شرایطی را مهیا کنند که جذابیت لازم برای حضور جمعیت در روستاها، ایجاد شرایط کارآفرینی و تقویت اقتصاد آن مهیا شود و روند مهاجرت را به شهرها معکوس کنند؛ چراکه شواهد محکمی مبنی بر وجود رابطه علی بین کارآفرینی، رشد اقتصادی و کاهش فقر وجود دارد (چادهری^۳، ۲۰۰۷: ۲۴۰). توسعه کارآفرینی در روستاها به افزایش تخص و بهبود کیفیت کمک می‌کند. درحقیقت با آموزش کارآفرینان و افزایش مهارت‌های آنان سرمایه انسانی افزایش می‌یابد (نود^۴، ۲۰۱۳: ۱۵). کارآفرینی از محورهای اصلی و اساسی رشد و توسعه در هر کشوری می‌باشد؛ به طوری که آن را موتور توسعه اقتصادی می‌دانند (میرساردو و همکاران، ۱۳۹۳). گردشگری روستایی نقش عمده‌ای

بدون شک تلفیق مناسب و دقیق گردشگری و کارآفرینی می‌تواند ضمن پاسخ‌گویی به نیازهای روستاییان، متضمن گردشگری ایمن و مطلوب برای گردشگران باشد (نرگسی و طاهرخانی، ۱۳۹۸: ۴۱). گردشگری و کارآفرینی از جمله موضوعات جدید عصر حاضر به‌شمار می‌روند. کارآفرینی نیروی اصلی توسعه اقتصادی به حساب می‌آید که با استفاده از تغییر و نوآوری، رشد تولید و خدمات را به وجود می‌آورد. گردشگری یکی از بخش‌های اقتصادی است که به درجه بالایی از مشارکت فعالیت‌های کارآفرینانه نیاز دارد. روستاها با برخورداری از فاکتورها و جاذبه‌های فرهنگی، اجتماعی و طبیعی پتانسیل بالایی برای جذب گردشگران فراهم می‌آورند (میرانی و کیاکجوری، ۱۳۹۲). به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران توجه ویژه به روستاها و برنامه‌ریزی برای توسعه روستایی علاوه بر افزایش تولید ناخالص ملی، موجب ماندگاری جمعیت مولد، به‌ویژه جوانان و نوجوانان در این مناطق شده و جامعه را از پیامدهای مهاجرت و حاشیه‌نشینی، مشاغل کاذب، فقر و آسیب‌های اجتماعی می‌رهاند و اقتصاد مقاومتی نیز با توجه به کار و تلاش در روستاها محقق خواهد شد. اقتصاد مقاومتی مسیر توسعه روستاها را هموار می‌کند که توسعه پایدار روستایی نخستین گام در تحقق اقتصاد مقاومتی است که با تکیه بر آن بسیاری از مشکلات حل خواهد شد و شکوفایی اقتصادی را در پی خواهد داشت. گردشگری روستایی می‌تواند زمینه را برای تحقق اقتصاد مقاومتی فراهم کند. در اکثر کشورها توجه خاصی به کارآفرینی و کارآفرینان و گردشگری می‌شود و تقویت کارآفرینی و گردشگری و ایجاد بستر مناسب برای توسعه آن از ابزار پیشرفت و توسعه کشورها، به‌ویژه کشورهای درحال توسعه به-شمار می‌آید؛ زیرا یک فعالیت با رویکرد کارآفرینانه منجر به توسعه اقتصادی، اجتماعی و محیطی از

³ Chowdhury

⁴ Naudé,

¹ Verheu

² Paul and Sharma

و اکولوژیک است. در این میان، گردشگری در جوامع روستایی، نقش بسیار مهمی در توسعه اقتصادی آن‌ها دارد. بنابراین یکی از مهم‌ترین عوامل توسعه گردشگری در روستاها، توجه به کارآفرینی گردشگری است. بدین صورت که کارآفرینی گردشگری، با ایجاد اشتغال، بهبود کیفیت زندگی، توزیع مناسب درآمد و بهره‌برداری بهینه از منابع، نقش مهمی در رشد اقتصادی روستاها و در نتیجه توسعه روستایی دارد. متنوع‌سازی اقتصاد روستایی، تنها با القا از بیرون محقق نمی‌شود. کارآفرینان محیط‌های روستایی باید خود فرصت‌ها و منابع بالقوه و بالفعل را بشناسند و با استفاده بهینه از آن‌ها تنوع اشتغال و اقتصاد را برای محیط روستایی به ارمغان بیاورند (حسام و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۰۳) و شرایط تحقق سیاست‌های اقتصادی مقاومتی بر اساس آن فراهم می‌شود.

امروزه گردشگری روستایی نقش مهمی در توسعه اجتماعی- اقتصادی روستاها دارد و می‌تواند در استقلال اقتصادی، توانمند کردن زنان روستا و خلق فرصت‌های شغلی جدید نقش مهمی ایفا کند (یاسوری مجید و وطنخواه کلورزی، ۱۳۹۴: ۴۶). صاحب‌نظران توسعه روستایی با در نظر گرفتن مزیت‌ها و اثرات مثبت فعالیت‌های گردشگری در ایجاد درآمد و فرصت‌های شغلی، از آن به‌عنوان یک گزینه جدید در ایجاد ارزش افزوده تجاری، عاملی برای ایجاد ارتباط بین بخش‌های اقتصادی این مناطق و در نهایت ابزاری برای متنوع‌سازی اقتصادی، اقتصاد مقاومتی و توسعه جوامع محلی یاد می‌کنند (محمدی یگانه و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۹۳).

در زمینه موضوع پژوهش و پیشینه مرتبط با آن باید اشاره کرد: حسینی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی موانع توسعه پایدار اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی با رویکرد کارآفرینی (مطالعه موردی: شهرستان کیار استان چهارمحال و بختیاری) اقدام کرده‌اند که نتایج نشان داد نبود نوآوری در ایجاد شغل و مداخلات سازمانی از جمله موانع

در توانمندسازی مردم محلی ایفا می‌کند. همچنین در توسعه اجتماعی و اقتصادی روستاها نقش مهمی دارد (نجفی پور و سیوندی پور، ۱۳۹۸).

در شرایطی که نیروی انسانی مستعد در بسیاری از روستاها وجود دارد، به‌طور قطع کمک به توسعه کشاورزی، دامداری و گردشگری در روستاها گامی مهم در راستای اقتصاد مقاومتی است که با بسترسازی مناسب و حمایت‌ها و آموزش‌های لازم روستاییان در کنار تخصص و پیش زمینه‌های تجربی آنان می‌توان هم زمینه‌های اشتغال‌زایی و هم رونق اقتصادی این روستاها را شاهد باشیم. گردشگری با تأثیری که بر شرایط فرهنگی اجتماعی، اقتصادی و زیرساخت‌ها دارد، از طریق افزایش انگیزه پیشرفت، تغییر نگرش‌ها، افزایش مشارکت و ارتقای روحیه خلاقیت و نوآوری محیط را جهت ارتقای فرهنگی اجتماعی آماده می‌سازد (یوسفیان، ۱۳۹۸). امروزه تلاش‌های مردم مناطق روستایی برای دستیابی به پایداری اقتصادی می‌تواند با استفاده از کارآفرینان محلی افزایش یابد؛ زیرا تمرکز بر منابع اقتصادی محلی از طریق توسعه کارآفرینی محلی یکی از شیوه‌های توسعه اقتصادی این مناطق است (هیتون^۱، ۲۰۰۵: ۱).

روستائیان کشور به‌واسطه نیروی انسانی با تجربه در عرصه‌های گردشگری، کشاورزی و دامداری، دارای بسترهای مناسبی برای فعالیت در این عرصه هستند و اگر حمایت و آموزش‌های لازم و زمینه‌های توسعه طرح‌های کوچک در این عرصه‌ها فراهم شود، به‌طور قطع زمینه‌های اشتغال و رونق اقتصادی روستاها و ممانعت از مهاجرت بی‌رویه به شهرها فراهم خواهد شد که این امر می‌تواند زمینه‌ساز مهاجرت بالعکس و رجعت دوباره روستاییان ساکن در شهر را به روستاها فراهم کند که ضمن توسعه پایدار روستایی، روستائیان نقش‌آفرینی خود را در تحقق اقتصاد مقاومتی به‌خوبی ایفا می‌کنند. یکی از ابعاد بسیار مهم نظریه‌های توسعه پایدار روستایی، توسعه اقتصادی در کنار توسعه اجتماعی

¹ Heaton,

مناطق روستایی به این نتیجه رسیدند که به چهار عامل اصلی برای حیات‌بخشی به روح کارآفرینی در مناطق روستایی نیاز است که عبارت‌اند از ایجاد فعالیت متناسب با نیازهای شناسایی شده جامعه محلی، تولیدات کافی متناسب با مقیاس، منابع و مهارت‌های محلی، تمرکز بر کارآفرینی، یادگیری مداوم از طریق تغییر آموزه‌های قبلی.

روستای گلین در بخش مرکزی گیلان غرب منطقه‌ای وسیع متشکل از چندین روستای کوچک شامل انجاورو، چمن، سرباغ با جمعیتی در حدود ۲ هزار و ۵۰۰ نفر در بین راه گیلان غرب به سرپل‌ذهاب و هم‌جوار دشت زیبا با شالیزارهای پهناور دیره واقع شده است. گلین گردشگاهی بکر و فرح‌انگیز و دره‌ای پوشیده از درختان گوناگون با اناری معروف و رودی خروشان است که لطافت و زیبایی را به گردشگران هدیه می‌کند. بنابراین روستای گلین دارای جاذبه‌های گردشگری بسیار با جمعیت متناسب بوده و تاکنون از جاذبه‌های گردشگری بکر آن در راستای توسعه کارآفرینی محلی بهره‌برداری متناسب نشده است و تحقیقی منسجم در این راستا نیز صورت نپذیرفته است و نتایج می‌تواند در راستای توسعه کارآفرینی و بهبود شرایط اقتصادی جامعه روستایی و تحقق اهداف سیاست‌های اقتصاد مقاومتی مفید واقع شده و بر بهره‌گیری از ظرفیت‌های پنهان درونی و تکیه بر توان‌های گردشگری به توسعه اقتصادی و کارآفرینی اندیشید. بنابراین مهم‌ترین مسأله پژوهش حاضر این است که آیا توسعه کارآفرینی گردشگری در تحقق ابعاد اقتصادی مقاومتی در روستای گلین مؤثر می‌باشد؟

۲ روش‌شناسی پژوهش

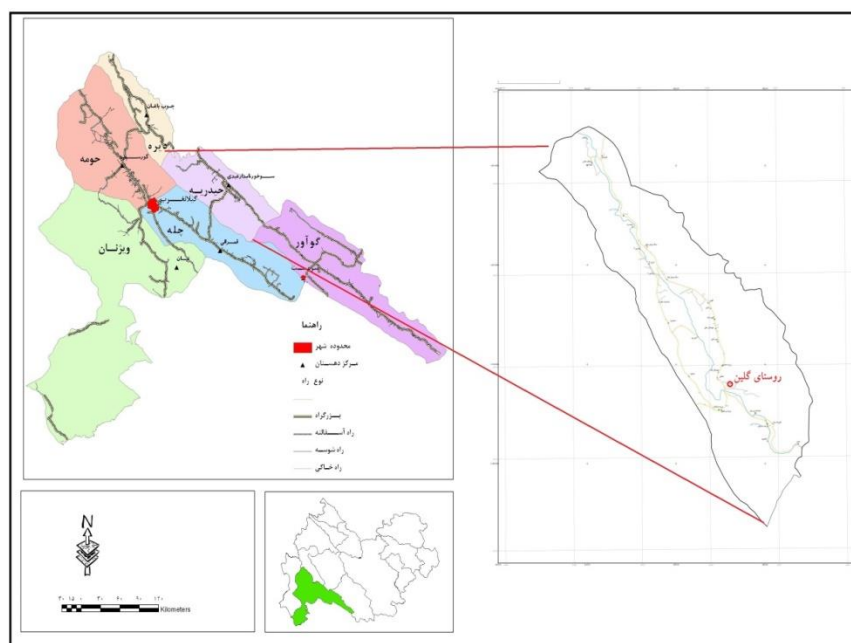
تحقیق حاضر از لحاظ هدف (نوع استفاده) یک تحقیق کاربردی است. روش مورد استفاده در این تحقیق یک روش توصیفی - تحلیلی است. جامعه آماری مورد پژوهش در این تحقیق شامل کلیه متخصصین، کارشناسان و اساتید دانشگاهی مرتبط

توسعه کارآفرینی در روستاهای مورد مطالعه هستند. رمضان نژاد و پورقیومی (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای به مدیریت محلی توسعه کارآفرینی گردشگری در راستای تحقق بخشی سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در روستاهای شهرستان تالش اقدام نموده‌اند که نتایج بیانگر آن است که با توسعه کارآفرینی در بخش گردشگری در روستاها از طریق مدیریت محلی و با مشارکت روستائیان هم با ایجاد اشتغال و درآمد برای روستائیان در کنار آن می‌تواند به‌عنوان بازاری برای محصولات روستایی (کشاورزی، دامی، صنایع دستی و ...) باشد تا با فروش مستقیم محصولات به گردشگران در روستا، ارزش‌افزوده تولیدات روستا افزایش یافته و در روستا باقی بماند تا در نهایت گامی در راستای تحقق توسعه روستایی در شهرستان تالش باشد. نوروز وند (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی تأثیر اکو توریسم بر توسعه گردشگری و کارآفرینی در روستاهای حاشیه اردبیل اقدام کرده است که نتایج نشان داد تعداد ۶ قوت در برابر ۸ نقطه ضعف داخلی و تعداد ۵ فرصت خارجی در برابر ۶ تهدید خارجی شناسایی شده است. نجفی کانی و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله‌ای به سنجش وضعیت توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی مورد: دهستان استرآباد جنوبی در شهرستان گرگان پرداخته‌اند که نتایج نشان داد در معیارهای ۱۰ گانه مورد بررسی، روستاهای نصرآباد، قرن آباد و مریم آباد دارای بهترین وضعیت جهت توسعه کارآفرینی می‌باشد. رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای به تحلیل عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی اقدام کرده است که نتایج نشان داد که از دیدگاه هر دو گروه مطالعاتی (مسئولان و کارآفرینان) عامل اقتصادی با میانگین از اهمیت بیشتری در توسعه کارآفرینی گردشگری برخوردار است. دابسون^۱ و دیگران (۲۰۰۲) در مطالعه خود به منظور طراحی فعالیت‌های کارآفرینی و جمع‌آوری اطلاعات درباره سازمان‌ها، برنامه‌ها و فعالیت‌های حمایت‌کننده از کارآفرینی در

¹ Dabson

منطقه‌ای وسیع متشکل از چندین روستای کوچک و بزرگ شامل: سرباغ، انجاورو، نجار، بان بر آفتاب، چمن، شاهمرادی با جمعیتی در حدود ۳۰۰۰ نفر در بین راه گیلانغرب و سرپل ذهاب و هم‌جوار دشت زیبا با شالیزارهای پهناور دیره واقع شده است. گلین گردشگاهی است بکر و فرح‌انگیز که دره‌ای پوشیده از درختان گوناگون با اناری معروف و رودی همیشه خروشان کیلومترها زیبایی و لطافت را به گردشگران هدیه می‌کند. این منطقه به شکل دره‌ای عمیق و طویل، با حدود ۲۰ کیلومتر طول و عمق ۴۰۰ متر و دارای رودخانه‌ای زیبا است که در میان درختان سرسبز پنهان شده است. این منطقه از قسمت‌های تاریخی و قدیمی نیز به‌شمار می‌آید (شکل ۱).

با گردشگری و کارآفرینی در سطح شهرستان گیلانغرب به تعداد ۱۲۵ نفر می‌باشد. تعداد نمونه برابر ۱۲۵ نفر بر اساس کل سرشماری و به شیوه تصادفی در دسترس تعیین شدند. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه شامل ۴۵ سوال می‌باشد که در ۲ بخش (توسعه کارآفرینی گردشگری و اقتصاد مقاومتی (مشمتم بر مولفه‌های مدیریت دانش، کیفیت مداری، مهندسی فرهنگ و مناسب سازی)) هر کدام به ترتیب با تعداد ۲۵ و ۲۰ سوال مورد سنجش قرار گرفت. روایی پرسشنامه صوری بوده که به تأیید ۵ تن از اساتید دانشگاه رسیده است و پایایی آن نیز بر اساس آلفای کرونباخ به میزان ۰/۸۴ مورد تأیید واقع شده است. داده‌های گردآوری‌شده بر اساس تحلیل مسیر معادلات ساختاری با نرم‌افزار Smart PLS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

شکل ۱. موقعیت روستای گلین

میزان ۳۳ درصد می‌باشد و پس از آن گروه ۴۱ تا ۵۰ سال با میزان ۳۱ درصد، ۲۰ تا ۳۰ سال با میزان ۲۵ درصد دارای بالاترین میزان بوده، بیشترین درصد مدرک تحصیلی افراد را، تحصیلات لیسانس با میزان ۳۳ و دیپلم و زیردیپلم با میزان ۳۰ درصد بوده و پس

۳ یافته‌ها

بررسی جمعیت‌شناختی پژوهش نشان می‌دهد که بر اساس جدول فوق از ۱۲۵ نفر پرسش‌شونده ۳۶ درصد زن و حدود ۶۴ درصد مرد، بالاترین درصد سنی پاسخ‌دهندگان، متعلق به رده سنی ۳۱ تا ۴۰ سال با

به طور میانگین بیش از نیمی از پراکندگی معرف- هایش را تبیین کند. همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، مقدار AVE برای متغیرهای مکنون بالاتر از ۰/۵ است. بنابراین می‌توان گفت که روایی همگرایی مدل‌های اندازه‌گیری مطلوب می‌باشد.

از آن فوق دیپلم با میزان ۲۵ درصد و به لحاظ تأهل؛ ۲۸ درصد مجرد و ۷۲ درصد متأهل می‌باشند. معیار فورنل و لارکر^۱ برای این روایی بیشتر شدن میانگین واریانس‌های استخراج‌شده^۲ (AVE) از ۰/۵ است. به این معنی که یک متغیر مکنون می‌تواند

جدول ۱. مقادیر معیار میانگین واریانس استخراج‌شده مربوط به هریک از متغیرها

ضریب میانگین واریانس استخراج‌شده (AVE)	متغیرهای پژوهش
۰/۵۰۸	توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی
۰/۷۷۳	اقتصاد مقاومتی
۰/۵۲۸	مدیریت دانش
۰/۵۷۷	کیفیت‌مداری
۰/۶۵۹	مناسب‌سازی
۰/۸۳۱	مهندسی فرهنگ

متکی بر بارهای عاملی^۶ حقیقی هر سازه است و بنابراین معیار بهتری را برای پایایی ارائه می‌دهد. پایایی مرکب باید مقداری بیش از ۰/۷ را به دست آورد تا بیانگر ثبات درونی سازه باشد (فورنل و لاکر، ۱۹۸۱). در جدول ۲ نتایج پایایی ابزار سنجش به‌طور کامل آورده شده است.

در این تحقیق جهت تعیین پایایی^۳ پرسش‌نامه از دو معیار (ضریب آلفای کرونباخ^۴ و ضریب پایایی مرکب^۵) بر طبق نظر فورنل و لاکر (۱۹۸۱) استفاده شده است. ضرایب آلفای کرونباخ تمامی متغیرها در این تحقیق، از حداقل مقدار (۰/۷) بیشتر است. پایایی مرکب بر خلاف آلفای کرونباخ که به‌طور ضمنی فرض می‌کند هر شاخص وزن یکسانی دارد،

جدول ۲. مقادیر پایایی مربوط به هر یک از متغیرها

ضریب پایایی مرکب	متغیرهای پژوهش
۰/۸۵۳	توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی
۰/۸۴۰	اقتصاد مقاومتی
۰/۷۴۵	مدیریت دانش
۰/۷۶۷	کیفیت‌مداری
۰/۸۱۱	مناسب‌سازی
۰/۷۰۴	مهندسی فرهنگ

⁴ Coefficient of Cronbach's alpha

⁵ Coefficient of Composite Reliability

⁶ Loadings factors

¹ Larcker

² Average Variance Extracted(AVE)

³ Reliability

جدول ۳. مقادیر آلفای کرونباخ مربوط به هریک از متغیرها

ضریب پایایی آلفای کرونباخ	متغیرهای پژوهش
۰/۸۲۸	توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی
۰/۷۴	اقتصاد مقاومتی
۰/۷۶۶	مدیریت دانش
۰/۸۰۳	کیفیت‌مداری
۰/۷۱۹	مناسب‌سازی
۰/۷۰۰	مهندسی فرهنگ

پنهان برای هر متغیر پنهان تخمین زده می‌شود و در مرحله دوم نقش تعدیل‌کنندگی متغیرهای نهفته بسته به وضعیت آن‌ها در مدل مسیر بررسی می‌گردد. با توجه به ماهیت مرحله دوم بسیاری از توصیه‌ها برای آزمون تأثیر تعدیل‌کنندگی رگرسیون چندگانه، از طریق نرم‌افزار Smart-Pls می‌باشد. همچنین در ادامه خروجی‌های حاصل از نرم‌افزار و تحلیل آن‌ها آورده شده است.

در نرم‌افزار Smart-Pls ارزش T ، معنی‌دار بودن اثر متغیرها را بر هم نشان می‌دهد. اگر مقدار T بیشتر از $1/96$ باشد یعنی، اثر مثبت وجود دارد و معنی‌دار است. اگر بین $1/96$ تا $-1/96$ باشد اثر معناداری وجود ندارد و اگر کوچک‌تر از $-1/96$ باشد، یعنی اثر منفی دارد ولی معنادار است و همچنین ضرایب مسیر اگر بالای $0/60$ باشد بدین معناست که ارتباطی قوی میان دو متغیر وجود دارد. اگر بین $0/03$ تا $0/06$ باشند، ارتباط متوسط و اگر زیر $0/03$ باشند، ارتباط ضعیفی وجود دارد (چین^۴، ۲۰۰۳). لذا داده‌های به‌دست‌آمده از شکل‌های (۲) و (۳) نشان‌دهنده تحلیل فرضیه‌های تحقیق می‌باشد.

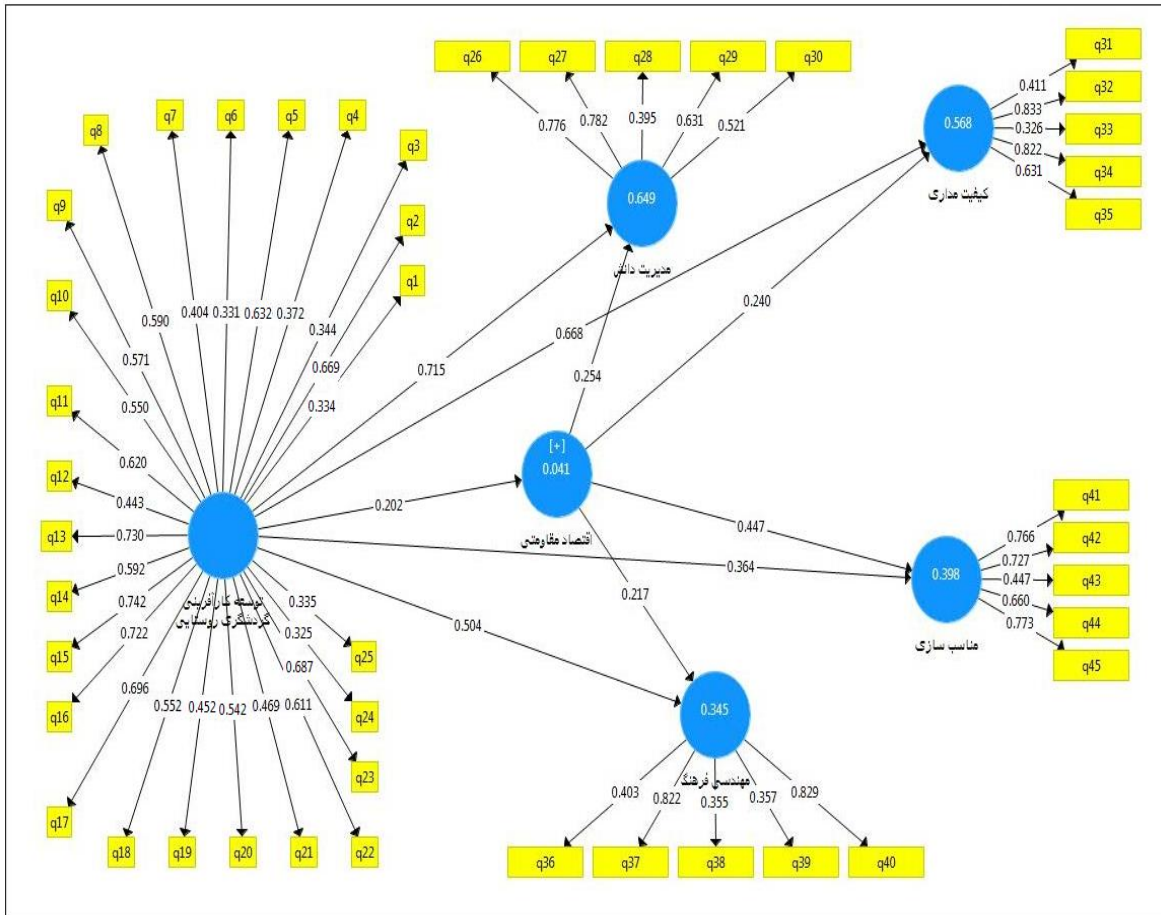
برای تحلیل و سنجش مدل این تحقیق از تحلیل داده‌ها به وسیله مدل معادلات ساختاری استفاده شده است. مدلیابی معادلات ساختاری، مدلی آماری برای بررسی روابط خطی بین متغیرهای مکنون (مشاهده‌نشده) و متغیرهای آشکار (مشاهده‌شده) است. به عبارت دیگر، مدلیابی معادلات ساختاری تکنیک آماری قدرتمندی است که مدل اندازه‌گیری (تحلیل عاملی تأییدی) و مدل ساختاری (رگرسیون یا تحلیل مسیر) را با یک آزمون آماری هم‌زمان ترکیب می‌کند. از طریق این فنون پژوهشگران می‌توانند ساختارهای فرضی (مدل‌ها) را رد یا انطباق آن‌ها را با داده‌ها تأیید کنند. نرم‌افزار مورد استفاده در این تحقیق برای این تحلیل Smart-Pls می‌باشد. این نرم‌افزار مدل‌های معادلات ساختاری را که دارای چندین متغیر بوده و اثرات مستقیم، غیر مستقیم و تعاملی را شامل می‌شود، مورد تحلیل قرار می‌دهد و برای آزمون تأثیر تعدیل‌کنندگی^۱ نرم‌افزار مناسبی است (بگوزی و فورنل^۲، ۱۹۸۲). اپوزیتو وینزی و همکاران^۳ (۲۰۱۰) عنوان کردند که مدل‌های مسیر Pls در دو مرحله تخمین زده می‌شوند. مرحله اول نمره متغیرهای

³ Esposito Vinzi et al

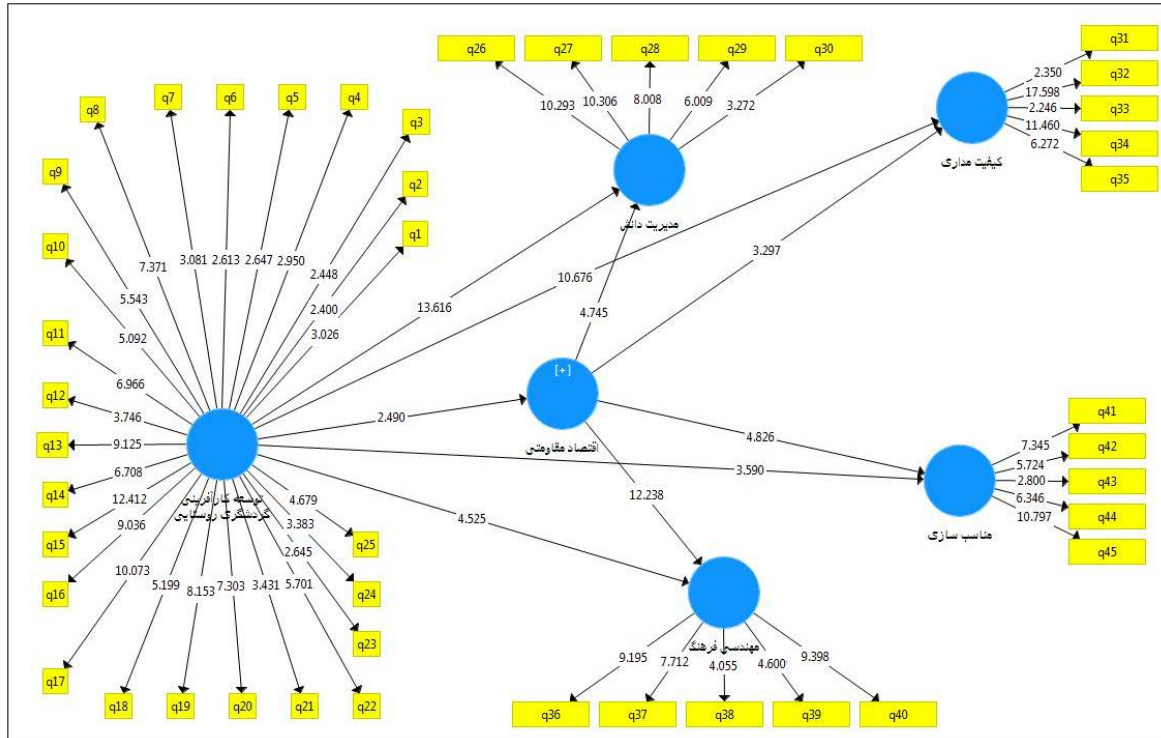
⁴ Chin

¹ Testing Moderating Effects

² Bagozi and Fornell

شکل ۲. ضریب مسیر رابطه بین متغیرها

شکل ۳. مقدار T محاسبه شده

کیفیت مداری با ضریب تأثیر $0/66$ و مقدار $T 10/67$ ، توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر مناسب-سازی با ضریب تأثیر $0/36$ و مقدار $T 3/59$ ، توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر مهندسی فرهنگ با ضریب تأثیر $0/21$ و مقدار $T 4/52$ تأثیر مثبت و معنادار داشته است. بر این اساس توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر مدیریت دانش با ضریب تأثیر $0/71$ بیشترین تأثیر و توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر مهندسی فرهنگ با ضریب تأثیر $0/21$ ، کم‌ترین تأثیر را داشته است.

نتایج معادلات ساختاری در جدول (۴) بیانگر آن است که کلیه روابط بین متغیرهای پژوهش مورد تأیید واقع شده و بر این اساس و به طور کلی توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر اقتصاد مقاومتی با ضریب تأثیر $0/20$ و مقدار $T 2/49$ تأثیر مثبت و معنادار داشته است و توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر سایر ابعاد اقتصاد مقاومتی تأثیر داشته؛ به گونه‌ای که توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر مدیریت دانش با ضریب تأثیر $0/71$ و مقدار $T 13/61$ ، توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر

جدول ۴. مسیر فرضیه؛ همراه با نسبت‌های بحرانی و سطح معناداری

مسیر فرضیه	مقدار بحرانی	سطح معناداری	ضریب تأثیر (بتا)
مدیریت دانش <--- توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی	۱۳/۶۱۶	۰/۰۰۰	۰/۷۱
کیفیت‌مداری <--- توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی	۱۰/۶۷۶	۰/۰۰۰	۰/۶۶۸
اقتصاد مقاومتی <--- توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی	۲/۴۹۰	۰/۰۰۰	۰/۲۰۲
مناسب‌سازی <--- توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی	۳/۵۹۰	۰/۰۰۰	۰/۳۶۴
مهندسی فرهنگ <--- توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی	۴/۵۲۵	۰/۰۰۰	۰/۲۱۷

این شاخص مجذور ضرب دو مقدار متوسط مقادیر اشتراکی (Comunalitie) و متوسط ضریب تعیین (avrage R Square) است. شاخص GOF این مدل، ۰/۵۵۴ به دست آمده است که از مطلوبیت کلی مدل حکایت دارد (جدول ۵).

حدود این شاخص بین صفر و یک قرار بوده و وتزلس و همکاران سه مقدار ۰،۲۵،۰،۰۱ و ۰،۳۶ را به ترتیب به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی نمودند. این شاخص به صورت میانگین R^2 و متوسط شاخص مقادیر اشتراکی به صورت دستی محاسبه می‌شود:

$$GOF = \sqrt{\text{avrage}(\text{Comunalitie})} * R^2$$

جدول ۵. مقادیر اشتراکی

متغیر	مقادیر اشتراکی	ضریب تعیین
توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی	۰/۸۷۶	۰/۶۴۹
اقتصاد مقاومتی	۰/۷۱۸	$\sqrt{0.730 * 0.649} = 0.554$
مدیریت دانش	۰/۷۰۳	
کیفیت‌مداری	۰/۶۶۵	
مناسب‌سازی	۰/۶۳۸	
مهندسی فرهنگ	۰/۷۸۱	
میانگین	۰/۷۳۰	

روستایی بر اقتصاد مقاومتی تأثیر مثبت و معنادار داشته است و توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر سایر ابعاد اقتصاد مقاومتی تأثیر داشته؛ به گونه‌ای که توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر

۴ بحث و نتیجه‌گیری

نتایج به‌دست‌آمده نشان از آن دارد که کلیه روابط بین متغیرهای پژوهش مورد تأیید واقع شده و بر این اساس و به‌طورکلی توسعه کارآفرینی گردشگری

الگو و شیوه جدیدی از فعالیت و زیست اقتصادی مبتنی بر گردشگری را در مناطق روستایی فراهم می‌کنند که منجر به حداکثرکردن بازده اقتصادی و به حداقل رساندن ریسک زیست اقتصادی با رهیافت پایداری در مناطق روستایی می‌شود. بنابراین روستاییان کارآفرین گردشگری، ذهنیت کارآفرینی و ظرفیت‌های موجود را ترکیب کرده و یک فعالیت اقتصادی جدید و یا ارتقایافته را به نام گردشگری روستایی خلق می‌کنند که جریان مداومی از درآمد و ثروت را برای آن‌ها تولید می‌کند و این همان شرایط تحقق اقتصادی مقاومتی می‌باشد که شرایط اقتصاد پایدار مبتنی بر توان‌های درونی می‌باشد.

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده می‌توان پیشنهاداتی را ارائه کرد: ۱- استفاده و بهره‌برداری حداکثری از ظرفیت‌های نیروی انسانی بومی در توسعه گردشگری و کارآفرینی همراه آن می‌تواند به توسعه اقتصادی روستاها و افراد آن‌ها کمک کرده و زمینه‌ساز تحقیق اقتصادی مقاومتی را فراهم آورد؛ ۲- ایجاد بازارچه‌ها و نمایشگاه‌های صنایع دستی و محصولات دامی و کشاورزی افراد روستایی در خارج از روستا و در سطح شهرها می‌تواند ضمن معرفی ظرفیت‌های روستایی در این زمینه به جذب بیشتر گردشگری به روستا و توسعه اقتصادی کمک کند. ۳- استفاده از توانایی‌های زنان در توسعه گردشگری روستایی و درگیرکردن آن‌ها در این فرآیند می‌تواند گردشگری محیط روستا را از نظر اقتصادی، به محیطی پویا تبدیل کند و در واقع، محیط روستا به محیطی انگیزشی و محرک برای کارآفرینی تبدیل می‌شود. ۴- برای توسعه گردشگری در جهت توسعه کارآفرینی در سطح روستای گلین، شناسایی و معرفی علمی جاذبه‌های گردشگری در سطح روستاها، ایجاد اقامتگاه‌های مناسب، ایجاد امکانات مناسب حمل و نقل، ایجاد بازار منسجم به منظور فروش محصولات بومی انجام پذیرد.

مدیریت دانش، توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر کیفیت‌مداری، توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر مناسب‌سازی، توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر مهندسی فرهنگ تأثیر مثبت و معنادار داشته است. بر اساس این، توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر مدیریت دانش بیشترین تأثیر و توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی بر مهندسی فرهنگ کم‌ترین تأثیر را داشته است.

نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش حاضر با نتایج رمضان نژاد و پورقیومی (۱۳۹۸) که در مطالعه‌ای به مدیریت محلی توسعه کارآفرینی گردشگری در راستای تحقق بخشی سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در روستاهای شهرستان تالش اقدام نموده‌اند، هم‌سو بوده که نتایج بیانگر آن است که با توسعه کارآفرینی در بخش گردشگری در روستاها از طریق مدیریت محلی و با مشارکت روستائیان هم با ایجاد اشتغال و درآمد برای روستائیان در کنار آن می‌تواند به عنوان بازاری برای محصولات روستایی (کشاورزی، دامی، صنایع دستی و ...) باشد. همچنین با نتایج تحقیق دابسون و دیگران (۲۰۰۲) که در مطالعه خود به منظور طراحی فعالیت‌های کارآفرینی و جمع‌آوری اطلاعات درباره سازمان‌ها، برنامه‌ها و فعالیت‌های حمایت‌کننده از کارآفرینی در مناطق روستایی، اقدام کرده‌اند، هم‌سو بوده و به این نتیجه رسیدند که به چهار عامل اصلی برای حیات بخشی به روح کارآفرینی در مناطق روستایی نیاز است که عبارت‌اند از ایجاد فعالیت متناسب با نیازهای شناسایی‌شده جامعه محلی، تولیدات کافی متناسب با مقیاس، منابع و مهارت‌های محلی، تمرکز بر کارآفرینی، یادگیری مداوم از طریق تغییر آموزه‌های قبلی.

بر اساس این می‌توان بیان داشت که از طریق توسعه گردشگری، روستاییان کارآفرین عوامل مختلف تولید و بهره‌وری اقتصادی را در زمینه گردشگری گرد هم آورده و با تلاش و کوشش خلاقانه فرصت‌ها را شناسایی و بهره‌گیری کرده و در نهایت

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه افراد، به دلیل مشاوره و راهنمایی علمی و مشارکتشان در این مقاله تشکر و قدردانی می‌نمایند.

حامی مالی

این مقاله حامی مالی نداشته است.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

منابع

می‌رانی، سیده زهرا و داود کیاکجوری (۱۳۹۲)، نقش کارآفرینی در توسعه گردشگری روستایی، همایش ملی دانشگاه کارآفرین (صنعت دانش‌محور)، بابلسر: دانشگاه مازندران.

میرساردو، سمیرا؛ مهدی کاظمی و معین شجاعی (۱۳۹۳)، نقش کارآفرینی در توسعه پایدار گردشگری: منطقه مورد مطالعه کویر شهداد، نخستین کنفرانس ملی آینده‌پژوهی، مدیریت و توسعه، تهران: مرکز توسعه آموزش‌های نوین ایران (متانا).

نجفی پور، امیرعباس و زهرا سیوندی پور (۱۳۹۸)، شناسایی ظرفیت‌های گردشگری روستایی و نقش آن در کارآفرینی زنان روستا (مطالعه موردی: کرمان، شهرستان رابر، روستای هنزاه)، همایش ملی زن و توسعه گردشگری روستایی، کاشمر- دانشگاه پیام نور واحد کاشمر، دانشگاه فردوسی مشهد.

نجفی کانی، علی اکبر، حسام، مهدی، آشور، حدیثه (۱۳۹۴)، سنجش وضعیت توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی مورد: دهستان استرآباد جنوبی در شهرستان گرگان، فصل‌نامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال چهارم، (۱۱)، ۵۶-۳۷.

نرگسی، زینب و سجاد طاهرخانی (۱۳۹۸)، ارزیابی فضای کارآفرینی روستایی در منطقه گردشگری شیوند، فصل‌نامه پژوهش‌های کاربردی در مدیریت و حسابداری ۴ (۱۳): ۲۳-۴۵.

نوروز وند، حسن (۱۳۹۸)، بررسی تأثیر اکو توریسم بر توسعه گردشگری و کارآفرینی در روستاهای حاشیه اردبیل، دومین همایش ملی سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار، قم: پردیس فارابی دانشگاه تهران.

یوسفیان، مائده (۱۳۹۸)، گردشگری در روستاها دریچه‌ای رو به اشتغال و توسعه پایدار، ششمین همایش ملی گیاهان دارویی طب سنتی و کشاورزی ارگانیک، همدان-مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان همدان، انجمن علمی پژوهشی دانش‌پژوهان بوعلی سینا - مرکز تحقیقات آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان همدان.

حسام، مهدی، رضوانی، محمدرضا، فرجی سبکبار، حسنعلی، باستانی، سوسن. (۱۳۹۵). سنجش وضعیت توسعه کارآفرینی گردشگری در مناطق روستایی (مطالعه موردی: روستاهای بخش لاریجان شهرستان آمل). پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۴۸(۴): ۶۰۳-۶۱۶.

حسینی، مرتضی، منشی زاده، رحمت اله، رضویان، محمدتقی، پگاه، مریدسادات (۱۳۹۸)، بررسی موانع توسعه پایدار اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی با رویکرد کارآفرینی (مطالعه موردی: شهرستان کیار استان چهارمحال و بختیاری)، فصل‌نامه علمی پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال دوازدهم، شماره اول، زمستان: ۶۲-۴۱.

رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا، پورطاهری، مهدی، فضلی، نفیسه (۱۳۹۳) تحلیل عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۳(۸): ۸۷-۱۰۷.

رمضان نژاد، یاسر و علی پورقیومی. (۱۳۹۸)، مدیریت محلی توسعه کارآفرینی گردشگری در راستای تحقق بخشی سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در روستاهای شهرستان تالش، چهاردهمین کنگره انجمن جغرافیایی ایران، تهران: انجمن جغرافیایی ایران.

کمال زیی، هارون؛ مولابخش بلوچ و مسعود کمالی (۱۳۹۷)، فرصت‌های کارآفرینی در حوزه گردشگری روستایی در شهرستان سرباز، دومین کنفرانس بین-المللی نوآوری و تحقیق در علوم انسانی، مدیریت و معارف اسلامی، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی.

محمدی یگانه، بهروز، عینالی، جمشید، بیگدلی، اعظم (۱۳۹۵)، نقش کارآفرینی در توسعه مناطق روستایی با تأکید بر گردشگری (مورد: دهستان حصار ولیعصر- شهرستان آوج)، برنامه‌ریزی منطقه-ای، بهار، ۶(۲۱): ۲۰۴-۱۹۳.

دهستان گوراب پس شهرستان فومن)، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، ۵(۲۰): ۴۶-۵۹.

Bagozzi, R.P. and Fornell, C. (1982). Theoretical concepts, measurements, and meaning, in Fornell, C. (Ed.), A second generation of multivariate analysis, 1(4), 24-38.

Chowdhury, M.S., (2007), Overcoming Entrepreneurship Development Constraints: the Case of Bangladesh, Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy, 1(3), 240-251.

Dabson B., Malkin J., Matthews A., Pate K., Stickle S., (2003), Mapping Rural Entrepreneurship, Washington, D.C.: Corp. for Enterprise Development. P68.

Esposito Vinzi V., Chin W., Henseler J., Wang H. (2010). Handbook of partial least squares: concepts, methods and applications, computational statistics handbook series (Vol. II), Springer-Verlag, Europe.

Fornell C., and Larcker D., (1981). Evaluating structural equation models with

یاسوری، مجید، وطنخواه کلورزی، ژیلا (۱۳۹۴)، نقش گردشگری در توسعه کارآفرینی زنان روستایی

unobservable variables and measurement error. Journal of marketing research, 18 (1), 39-50.

Heaton, J., (2005), Developing Entrepreneurs: An Examination of Systematic Approach's to Entrepreneurial Development for Rural Areas, Illinois Institute for Rural Affairs, Rural Research Report.

Naudé, Wim. (2013), Entrepreneurship and Economic Development: Theory, Evidence and Policy, UNU- MERIT and MGSOG, University of Maastricht, MsM and IZA, No. 7507.

Paul, Mansi, and Achla Sharma. (2013). Entrepreneurship as a Tool for Rural Development. Global Journal of Management and Business Studies.

Verheul, I. (2002). An Eclectic Theory of Entrepreneurship, Tinbergen Institute Discussion Paper Institute for Development Strategies University of Illinois at Urbana-Champaign's Academy for Entrepreneurial Leadership Historical Research Reference in Entrepreneurship.